

Διεθνές λιμάνι Τυμπακίου: Αναπτυξιακό έργο;

Του Ιωάννη Γερμανάκη*

Με ιδιαίτερο ενδιαφέρον οι πολίτες της Κρήτης παρακολουθούν τις εξελίξεις σχετικά με την κατασκευή του διεθνούς λιμένα Τυμπακίου. Ενώ υπάρχει έντονος προβληματισμός από τους κατοίκους της περιοχής για τη σκοπιμότητα του έργου, δυστυχώς απουσιάζει ο δημόσιος διάλογος και η δημιουργική αντιπαράθεση απόψεων, όχι μόνο για το συγκεκριμένο έργο αλλά γενικότερα για την αναπτυξιακή προοπτική της περιοχής.

Καθώς πρόκειται για ένα μεγάλο τεχνικό έργο, με μη αναστρέψιμη επίδραση στη φυσιογνωμία της περιοχής (εικόνα 1), η όποια συζήτηση για τα πιθανά πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα που συνοδεύουν την κατασκευή του θα πρέπει να γίνει άμεσα, πριν την υπογραφή δεσμευτικών συμφωνιών. Η πολιτεία δεν θα πρέπει να προχωρήσει σε διαπραγματεύσεις, χωρίς τη συναίνεση των κατοίκων της περιοχής, ενώ οι εκπρόσωποί τους, οι υποψήφιοι για τα αξιώματα της τοπικής αυτοδιοίκησης καθώς και οι αναπτυξιακοί φορείς θα πρέπει άμεσα και με σαφήνεια να καταθέσουν την άποψή τους. Στην κατεύθυνση αυτή, του δημόσιου διαλόγου, ευελπιστεί να συμβάλλει και το παρόν άρθρο.

Με αφορμή το γεγονός ότι η κατασκευή του υπερ-λιμένα παρουσιάζεται ως “αναπτυξιακό” έργο, πριν την παράθεση οποιουδήποτε επιχειρήματος υπέρ ή κατά του συγκεκριμένου έργου είναι σημαντικό να συμφωνήσουμε στον ορισμό της ανάπτυξης. Τι είναι ανάπτυξη; Θα συμφωνούσαμε γενικά ότι στην περίπτωσή μας, ανάπτυξη είναι ό,τι βελτιώνει περαιτέρω την ποιότητα ζωής του ανθρώπου. Τι καθορίζει όμως την ποιότητα της ζωής; Η καλή ποιότητα ζωής δεν περιορίζεται μόνο στην εξασφάλιση των αναγκαίων αγαθών για την επιβίωση, αλλά περιλαμβάνει ως εξίσου σημαντικά και την κάλυψη των συναισθηματικών, ψυχικών και ηθικών αναγκών του ανθρώπου, περιγράφοντας την κατάσταση της αρμονικής και ισορροπημένης συνύπαρξης του ατόμου με περιβάλλον του.

Με βάση τον παραπάνω ορισμό της ανάπτυξης, τα σημαντικότερα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν σχετικά με το συγκεκριμένο έργο είναι τα ακόλουθα: Α) είναι ή όχι αναπτυξιακό έργο η κατασκευή του υπερ-λιμένα; και Β) υπάρχουν ή όχι άλλες προτάσεις ανάπτυξης της περιοχής;

Α) Η απάντηση του πρώτου ερωτήματος, εάν το διεθνές λιμάνι (ή κάθε παρέμβαση που αλλοιώνει το περιβάλλον) είναι αναπτυξιακό έργο ή όχι, βρίσκεται στον ορισμό της ανάπτυξης: τα τεχνικά έργα πρέπει να αξιολογούνται ως <<αναπτυξιακά>> μόνο εάν συμβάλλουν στην βελτίωση της ποιότητας της ζωής. Έτσι δεν θα χαρακτηρίζαμε ως αναπτυξιακό, ένα τεχνικό έργο εάν: 1) απειλούσε άμεσα τη ζωή ή την υγεία των κατοίκων (όπως ένας πυρηνικός αντιδραστήρας, ένα εργοστάσιο πυρομαχικών, μια χημική βιομηχανία ή ένας σκουπιδότοπος χωρίς προδιαγραφές ασφάλειας) και 2) υποβάθμιζε την ποιότητα ζωής των κατοίκων. Ας εξετάσουμε αναλυτικότερα τις δύο αυτές προϋποθέσεις:

1) Ποιες είναι οι προδιαγραφές ασφάλειας του συγκεκριμένου έργου; Ειδικότερα, τι περιεχόμενα θα έχουν τα κοντίνερ που θα σταθμεύουν στην περιοχή; Υπάρχει ρητή δέσμευση ότι δεν θα περιέχουν επικίνδυνες τοξικές ουσίες ή ραδιενεργά κατάλοιπα; (που συνήθως μεταφέρονται με τις θαλάσσιες οδούς από τις ανεπτυγμένες στις υποανάπτυκτες χώρες για να ταφούν στις τελευταίες). Θα ελέγχει κάποιος και πως ακριβώς το περιεχόμενο των “εμπορευμάτων” που θα διακινούνται; Τα δεξαμενόπλοια που θα σταθμεύουν είναι απόλυτα ασφαλή και στεγανά και δεν υπάρχει ούτε καν θεωρητικός κίνδυνος διαρροής πετρελαιοειδών στην περιοχή; Υπάρχει πρόβλημα ασφάλειας με την έντονη σεισμική δραστηριότητα της περιοχής;

2) Έστω ότι δεχόμαστε αυτό που επανειλημμένα έχει ιστορικά διαψευσθεί (ότι τα ανθρώπινα έργα είναι απόλυτα προβλέψιμα και ασφαλή). Τότε τίθεται το ερώτημα εάν το συγκεκριμένο έργο προάγει την ποιότητα ζωής. Η απάντηση μπορεί να δοθεί αξιολογώντας την επίδραση του έργου στις σημαντικότερες συνιστώσες της ποιότητας ζωής (εργασία, υγεία, παιδεία, περιβάλλον).

α). Το δικαίωμα στην εργασία είναι θεμελιώδης προϋπόθεση καλής ποιότητας ζωής, καθώς η ικανοποίηση των βασικών αναγκών επιβίωσης προηγείται κάθε άλλου ανθρώπινου ενδιαφέροντος. Θα μπορούσε το συγκεκριμένο έργο να συμβάλλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας; Η απάντηση εξαρτάται από τη σχέση των θέσεων εργασίας που θα δημιουργηθούν με εκείνων που θα χαθούν. Ποιες θέσεις εργασίας θα χαθούν; Καθώς η θέα ενός υπερ-λιμένα κάθε άλλο παρά τουριστικό αξιοθέατο είναι, η ύφεση στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Θα αντικατασταθούν άραγε οι επισκέπτες που συνειδητά ως τώρα επισκέπτονται την περιοχή από υψηλόβαθμα στελέχη των ναυτιλιακών και άλλων εταιρειών που θα αναπτυχθούν μελλοντικά; Μήπως οι θέσεις εργασίας που θα χαθούν είναι τελικά περισσότερες, εάν νόμιμα ή παράνομα φθηνά ασιατικά προϊόντα διοχετευθούν ανεξέλεγκτα στην ελληνική αγορά; Ο αντίλογος είναι ότι θα δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας σχετιζόμενες με τις ανάγκες του υπερ-λιμένα. Θα είναι όμως αυτές οι θέσεις εργασίας ελκυστικές και με αποδεκτές αμοιβές για τον ντόπιο πληθυσμό της περιοχής; Το γεγονός ότι το θαύμα της ασιατικής ανάπτυξης βασίζεται στην φθηνή εργασία μας προβληματίζει;

β) Σημαντική συνιστώσα της ποιότητας ζωής, μετά την εξασφάλιση εργασίας, είναι η υγεία. Τί θα αλλάξει για τον πολίτη της περιοχής με την κατασκευή του λιμανιού;

γ) Η καλή ποιότητα ζωής χαρακτηρίζεται από τη δυνατότητα εκπαίδευσης και μόρφωσης. Ποια θα είναι η προσφορά του συγκεκριμένου έργου στην μόρφωση των παιδιών της περιοχής;

δ) Η σημαντικότερη παράμετρος της ποιότητας ζωής είναι τέλος η διασφάλιση της ποιότητας του περιβάλλοντος. Με τη λέξη περιβάλλον εννοούμε ό,τι μας περιβάλλει: από το φυσικό περιβάλλον (καθαρή θάλασσα, πόσιμο νερό, αέρας, δάση κτλ), το οικιστικό περιβάλλον (αρχιτεκτονική, ρυμοτομία, καθαριότητα), ως το πολιτιστικό περιβάλλον (μουσική παράδοση, εικαστικές τέχνες, κτλ). Η ιστορική ευθύνη των σύγχρονων Κρητών για την διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος είναι μεγάλη: Λίγο νοτιότερα της τοποθεσίας του μελλοντικού υπερ-λιμένα, βρίσκεται το μινωικό λιμάνι του Κομμού. Εναρμονισμένο σαν ζωγραφιά με το γύρω περιβάλλον, μας θυμίζει την μακρινή καταγωγή μας ως Κρήτες: από ένα λαό που θεοποίησε την ομορφιά της φύσης, τέσσερις χιλιετίες πριν. Οι θαυμάσιες νωπογραφίες των μινωικών ανακτόρων, με απεικονίσεις του φυτικού, ζωικού και θαλάσσιου κόσμου της εποχής, μας δείχνουν τις προτεραιότητες του αρχαιότερου πολιτισμού στην Ευρώπη. Οι πρώτοι αυτοί θαλασσοπόροι, που δημιούργησαν τον μύθο της Ευρώπης να μεταφέρεται στη ράχη του Ταύρου στην Κρήτη (η απεικόνιση υπάρχει στο σύγχρονο νόμισμα των 2 ευρώ, εικόνα 2), κατάφεραν με επιτυχία να ενσωματώσουν τις επιδράσεις των γειτονικών λαών, σε ένα μοναδικό στην παγκόσμια ιστορία πολιτισμό που χαρακτηρίζονταν από το σεβασμό στη φύση και αγάπη για τη ζωή.

Το φυσικό περιβάλλον, όπως το έζησαν οι μακρινοί μας πρόγονοι, παραδόθηκε από γενιά σε γενιά σχετικά αναλλοίωτο ως τις αρχές του αιώνα μας, για να υποβαθμισθεί δυστυχώς τραγικά μέσα σε λίγες μόνο δεκαετίες, ως πρώτο θύμα της αλόγιστης και άναρχης <<ανάπτυξης>>. Πόσα προστατευμένα φυσικά πάρκα έχει η Κρήτη; Τι τελικά θα παραδώσουμε στις επόμενες γενιές εκτός από καταπατημένες παραλίες και καμένα δάση;

Χωρίς αμφιβολία, η επίδραση του υπερ-λιμένα δεν μπορεί παρά να είναι αρνητική και επιπλέον μη αναστρέψιμη στο απaráμιλλου κάλλους φυσικό περιβάλλον της περιοχής.

B) Η απάντηση του δευτέρου ερωτήματος είναι εξίσου σημαντική. Υπάρχουν άλλες εναλλακτικές προτάσεις ανάπτυξης για την περιοχή ή μήπως η κατασκευή του υπερ-λιμένα, με τα όποια συνοδά μειονεκτήματα, είναι μονόδρομος; Η απάντηση μπορεί να δοθεί έμμεσα, με μια σειρά ερωτημάτων: Υπάρχουν πολλά μέρη στον κόσμο με τέτοια (ανεκμετάλλευτη) ιστορική κληρονομιά και αρχαιολογικούς χώρους; με τέτοια (ανεκμετάλλευτη) παράδοση στην μουσική, τις λαϊκές τέχνες, την υγιεινή μεσογειακή διατροφή; με τόσα χιλιόμετρα αμμώδους παραλίας και καθαρής γαλάζιας θάλασσας; Πόσα εκατομμύρια τουρίστες-και Έλληνες- ταξιδεύουν ως την άλλη άκρη του κόσμου για να θαυμάσουν παρθένα θαλάσσια πάρκα; Υπάρχουν πολλά μέρη στον κόσμο με τόση ηλιοφάνεια (εναλλακτική μορφή ενέργειας και δυνατότητα τουριστικής ανάπτυξης σχεδόν όλο το χρόνο), με τέτοιες εκτάσεις καλλιεργήσιμης γης (για παραγωγή υψηλής ποιότητας πιστοποιημένων προϊόντων βεβαίως!) και με τέτοιους ορεινούς όγκους τριγύρω (που με συνετή διαχείριση μπορούν να εξασφαλίζουν την συνεχή ύδρευση);

Τελικά τίποτα από όλα αυτά δεν μπορεί να γίνει από μόνο του. Ούτε και την αποκλειστική ευθύνη της ανάπτυξης ή υπανάπτυξης μπορεί να έχουν μόνο οι διοικούντες. Η πραγματική ανάπτυξη κάθε τόπου μπορεί να βασίζεται μόνο στην ενεργό συμμετοχή και υπεύθυνη στάση όλων των πολιτών, που με σεβασμό στην ιστορία τους εργάζονται για ένα καλύτερο αύριο για τα παιδιά τους.

* Ο Ιωάννης Γερμανάκης είναι λέκτορας Παιδιατρικής, Πανεπιστημίου Κρήτης